

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО КУРСУ
«Сучасна історіографія зарубіжних країн»**
для самостійної роботи студентів
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Спеціальність: 014.03 Середня освіта (історія)
Факультет: соціально-гуманітарний

Одеса – 2019

*Друкується за рішенням ученої ради Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського» (протокол №3 від 31 жовтня 2019 року)*

Рецензенти:

Доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Гребцова І. С.

Кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства, історико-
правових та мовних дисциплін Одеського національного морського
університету Левченко В. В.

Ліхачова О. Є., кандидат історичних наук, доцент

Методичні рекомендації до курсу «Сучасна історіографія
зарубіжних країн» для самостійної роботи студентів галузі знань 01
Освіта / Педагогіка Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Спеціальність: 014.03 Середня освіта (історія). – Одеса : Ун-т Ушинського,
2019. – 43 с.

Методичні рекомендації призначені для допомоги студентам у
вивченні питань, присвячених особливостям розвитку історичної науки в
європейських країнах і США у другій половині XX-XXI ст.. У методичних
рекомендаціях наведено загальні положення щодо вивчення навчальної
дисципліни «Сучасна історіографія зарубіжних країн» та види завдань і
форми організації самостійної роботи студентів. Спираючись на представлені
методичні рекомендації студенти мають змогу ознайомитись із
рекомендованою тематикою лекційного курсу, з порядком та організацією
виконання практичних завдань, із вимогами до змісту та оформлення звітів
про самостійну роботу, зразками завдань для підсумкового контролю знань,
списками рекомендованої літератури та словником.

Зміст

Вступ.....	4
Структура навчальної дисципліни	8
Змістовий модуль 1	9
Особливості розвитку історичної науки в першій половині XX ст.	9
Змістовний модуль 2.	15
Особливості розвитку історичної науки у другій половині XX – на початку XXI ст.	15
Теми та плани практичних занять	20
Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ).....	24
Підсумкові опитування.....	25
Контрольні питання до заліку:.....	28
Рекомендована література	32
Глосарій.....	38

Вступ

Курс «Сучасна історіографія зарубіжних країн» відображає основні тенденції розвитку зарубіжної історичної науки у ХХ – на початку ХХІ ст. При цьому, основна увага приділяється дослідженню найбільш важливих і проблемних питань, історії формування нових підходів і методів, які обумовили нові шляхи вивчення історичного минулого. Аналіз історії формування історіографічних напрямів та наукових шкіл дозволяє не тільки оцінити загальні тенденції у розвитку історичної науки, але і приділити увагу особистому внеску істориків у розвиток світової історичної науки. Вивчення наукового доробку провідних учених надає можливості сформулювати уявлення як про їхню «творчу лабораторію», так і про актуальні питання і проблематику історичних досліджень. У межах курсу також аналізуються питання, пов'язані з науковими центрами, які сприяли розвитку історичних досліджень і їх популяризації. У цьому сенсі приділено увагу становленню науково-історичної періодики.

Корінний зв'язок цієї дисципліни з фундаментальними історичними знаннями роблять її важливим елементом у формуванні знань про історичне минуле. Між тим, вивчення курсу «Сучасна історіографія зарубіжних країн» спрямоване не тільки на поповнення бази академічних знань студентів, але має і виключно важливе прикладне значення.

Представлені методичні матеріали мають допомогти у сприйнятті лекційного курсу, підготовці практичних занять та у виконанні різних видів самостійної роботи. Вивчення курсу має на меті практичне використання набутих знань під час написання наукових студентських робіт.

Структурування матеріалів по модулях сприяє поетапному засвоєнню матеріалів курсу. Перший змістовий модуль відстежує особливості розвитку історичної науки у першій половині ХХ ст. Другий модуль містить матеріали про розвиток історичної науки у другій половині ХХ – на поч. ХХІ ст.

Отже, курс «Сучасна історіографія зарубіжних країн» сприяє засвоєнню студентами концептуальних засад і методології історичних

досліджень, допомагає відпрацювати навички у сфері історіографічного аналізу. Крім того, вивчення історії становлення та розвитку історичної науки у період XX – початку XXI ст. сприятиме формуванню у студентів більш чіткої уяви про загальні тенденції та шляхи розвитку сучасної історичної науки, допоможе з'ясувати і об'єктивно оцінити потенціал розвитку історичних досліджень в Україні.

Мета вивчення дисципліни – надати студентам уявлення про основні тенденції розвитку історичної науки західноєвропейських країн та США у XX – на початку XXI. Удосконалити їх знання у сфері нових історіографічних методик, а також окреслити проблематику актуальних історичних досліджень з метою подальшої професійної орієнтації студентів. Метою курсу є також ознайомлення майбутніх учителів історії з найстарішими осередками розвитку історичної науки та їх періодичними виданнями.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Сучасна історіографія зарубіжних країн» є:

- а) підтвердити необхідність формування і застосування нового сучасного погляду на предмет розуміння історії;
- б) підкреслити необхідність у постійному збагаченні самих підходів до розуміння історичного минулого;
- в) допоможе враховувати новітні тенденції в розвитку закордонної історіографії, а так само визначитися в особистій оцінці тих чи інших історичних концепцій;
- г) ще раз дозволить глянути і виділити найбільш значимі події світової історії;
- д) підкреслити ідею про схожість явищ і процесів в історичній науці 20 століття при обов'язковому збереженні національної специфіки;
- е) окреслить коло задач і проблем, що вимагають розгляду і рішення на сучасному етапі;

ж) дозволить використовувати придбані знання в подальшій викладацькій діяльності.

У результаті освоєння навчальної дисципліни студент повинен знати:

1. Основні тенденції еволюції світової історіографії країн Західної Європи та Америки XX ст.
2. Історичні світові студії та їх відомих виконавців, їх пізнавальні здобутки.
3. Національно-культурні та регіональні особливості розвитку історичної науки.

вміти:

1. Орієнтуватися у сучасній картині світової історичної думки та історіографії.
2. Усвідомлювати спільності та розбіжності у шляхах розвитку національних історіографічних шкіл.
3. Уявляти сучасні проблеми, над якими працює світова історична наука.

У результаті освоєння студентами дисципліни повинні бути сформовані визначені освітньо-професійною програмою наступні **компетентності**:

загальні компетентності (ЗК)

ЗК-1. Здатність до набуття спеціалізованих концептуальних знань на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи;

ЗК-2. Здатність до критичного осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;

ЗК-4. Здатність до провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності;

ЗК-5. Здатність до зрозумілого і недвозначного донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються;

ЗК-6. Здатність до використання іноземних мов у професійній діяльності;

ЗК-8. Здатність до прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування;

ЗК-9. Здатність до відповідальності за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди;

фахові компетентності спеціальні (ФК)

ФК-1. Відтворювати, пояснювати та аналізувати новітні досягнення з історії України та всесвітньої історії, історіографії та методології історичної науки;

- ФК-2.Інтерпретувати історичні процеси в Україні в контексті загальноісторичного всесвітнього простору;
- ФК-5. Оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі з позиції загальнолюдських та національних цінностей;
- ФК-7.Застосовувати загальнонаукові, загальноісторичні та спеціально історичні методи для констатації прямих та виявлення прихованих історичних фактів джерела та їх інтерпретації;
- ФК-8.Відрізняти специфіку у підходах до вирішення проблем в галузі історії представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки;
- ФК-11.Застосовувати набуті знання при вирішенні наукових, навчально-методичних і суспільно-політичних проблем у межах компетенції державних і громадських інституцій;
- ФК-12.Брати участь у дискусії з певної наукової проблеми, у різних формах наукової комунікації;
- ФК-13.Виявляти і критично осмислювати історичні та історіографічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати цю інформацію;
- ФК-14.Здійснювати історичні дослідження з всесвітньої історії та історіографії, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших наук;
- ФК-15.Вміти виявляти та описувати історичні факти, що відображують історію певного регіону; орієнтуватись у досягненнях і проблемах регіональної історіографії;
- ФК-16.Розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації;
- ФК-17.Мати стійкі переконання щодо важливості інтелектуального сумління, бути чесним в професійній діяльності, уникати симуляцій, плагіату й інших виявів не доброчесності.

Плановані результати освоєння освітньо-професійної програми:

- ПРН-1.Знати історію України, аналізувати події та явища в загальноєвропейському контексті, розуміти сутність європейського антропогенезу та процесу формування українського народу;
- ПРН-11.Використовувати методи наукових досліджень при здійсненні власного дослідження;
- ПРН-17.Усвідомлювати єдність вітчизняної, європейської та світової історії, гармонізації історичної пам'яті різних спільнот;
- ПРН-18.Усвідомлювати необхідність перегляду результатів власної праці та визнавати власну відповідальність за свої вчинки;
- ПРН-19.Дотримуватись етичних принципів ведення дискусій та оприлюднення результатів наукової праці;

ПРН-20. Усвідомлювати необхідність поширення кращого досвіду професійної діяльності, гідної соціальної поведінки, дотримання здорового способу життя.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1												
Особливості розвитку історичної науки у першій половині XX ст.												
Тема 1. Історична наука між двома світовими війнами. 1918 –1945 р.		2	2			3		2	1			6
Тема 2. Радянська історіографія нового і новітнього часу країн Європи та Америки 1918-45 р.		2	2			3						6
Тема 3. Французька історіографія між двома Світовими війнами		2	2			4						7
Тема 4. Історична наука Великобританії і США 1918 - 1945 р. Великобританія.		1	2			4			1			6
Тема 5. Німецька та Італійська історіографія 1918 – 1945 р. Німеччина.		1	2			4						6
Разом за змістовим модулем 1	26	8	10			18	35	2	2			31
Змістовий модуль 2												
Особливості розвитку історичної науки у другій половині XX – на поч. XXI ст.												
Тема 6. Основні тенденції розвитку історичної науки у другій половині XX століття.		2	2			4			1			6
Тема 7. Особливості радянського історіографічного простору другої половини XX ст.. у		2	2			4		2				6

висвітленні проблем історичного розвитку Західної Європи												
Тема 8. Історична наука у США та Англії у другій половині XX століття		2	2			4		2				7
Тема 9. Основні тенденції розвитку історичної науки у Франції, Німеччині та Італії у другій половині XX століття		1	2			4			1			6
Тема 10. Основні тенденції розвитку історичної науки на початку XXI століття		1				4						6
Разом за змістовим модулем 2	26	8	8			20	37	4	2			31
Усього годин	72	16	18			38	72	6	4			62
Модуль 2												
ІНДЗ	18				18		18				18	
Усього годин	90	16	18		18	38	90	6	4		18	62

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Особливості розвитку історичної науки у першій половині XX ст.

Тема 1. Історична наука між двома світовими війнами.

1918-1945 р.

Основні риси соціально-економічного становища країн Західної Європи та Америки після Першої світової війни. Вплив економічних, політичних, демографічних процесів, а також нових технологій і наукових відкриттів на формування нової цивілізаційної системи. Революційні події в Росії і їхня роль у розвиток світової історичної науки: зростання інтересу до марксизму, прискорений розвиток соціально-економічних досліджень, історії робочого руху. Поява необхідності на межі 20-30 років відповісти на найважливіші

питання віку і створити глобальні теорії всього історичного процесу. Постанова під сумнів не тільки уявлень про окремі аспекти історичного процесу (моральні, соціально-економічні, релігійні), але і перегляд самої цінності і цілісності історії. Нездатність класичного позитивізму 19 століття, з його вірою в лінійний прогрес, відповісти на нові питання і вирішити нові проблеми. Основні напрямки історичних досліджень, формування нових історичних концепцій у науці у ведучих західноєвропейських країнах і в Америці.

Контрольні запитання до теми:

Охарактеризуйте основні ознаки позитивістського напрямку в історіографії поч. XX ст.

Сформулюйте основні засади неопозитивізму на прикладах з робіт М. Шліка, О. Нейрата, Р. Карнапа, Л. Вітгенштейна.

Розкажіть про формування економічної історії на прикладі робіт Ф. Семіана.

Розгляньте особливості формування соціально-психологічного напрямку історичних досліджень на прикладі робіт А.Берра, Дж. Коула і Дж. Коммонса.

Тема 2. Радянська історіографія нового і новітнього часу країн Європи та Америки 1918-45 р.

Вплив революційних подій 1917 року на розвиток історичної науки. Формування нових методологічних напрямків і центрів історичних досліджень. Пріоритет марксистської ідеології. Критика «буржуазних істориків-ідеалістів». Вивчення буржуазних революцій XVII-XIX ст., Паризької Комуни видатними представниками радянської історичної науки. Розгляд ними питань промислових революцій у країнах західної Європи і США, а також питань робочого руху й утопічного соціалізму. Провідні напрямки у вивченні міжнародних відносин і питань новітньої історії.

Контрольні запитання до теми:

Розкажіть про особливості існування та розвитку історичної науки у 20-і роки.

Розгляньте особливості вивчення питань про революційні події у Європі у XVII - XIX ст.

Охарактеризуйте особливості вивчення питань, пов'язаних з історією промислового перевороту у Європі та США.

З'ясуйте основні тенденції вивчення питань про теорії західноєвропейського утопічного соціалізму.

Проаналізуйте історіографію присвячену питанням дослідження міжнародних відносин у новий час.

Тема 3. Французька історіографія між двома Світовими війнами

Причини кризи позитивістської історіографії та її критика. (позитивістські праці французьких вчених – Е. Лавіса, Ш. Сеньобоса, Г. Анюто.) Школа «географії людини» (П'єр Відаль де ля Бланш). Вивчення Ф. Сіміаном «колективної психології», еволюції заробітної платні та цін. Виникнення школи «Аналів». Л. Февр, М. Блок – основні напрямки досліджень. Формулювання ними основної мети історичної науки, розгляд історії як «серця суспільних наук». Початок формування «нової історичної науки». Вивчення соціально-економічної історії – Ф. Сіміан, Е. Лябрусс. Вивчення Французької Буржуазної революції у 20-30 роки: А. Матьєз, Ж. Лефевр та буржуазних революцій XIX століття. Основні напрямки вивчення робітничого руху та Паризької комуни – А. Зеваєс, Ж. Буржен. Вивчення першої світової війни у працях П. Ренувена. Розгляд питань колоніальної політики та міжнародних відносин у 20-40 роки.

Контрольні запитання до теми:

Охарактеризуйте стан розвитку історичної науки у Франції у період після закінчення Першої світової війни.

На прикладі робіт П'єра Видаль де ля Бланша розкажіть про формування школи «географії людини».

Які ідеї про розвиток історичної науки були притаманні засновникам школи «Анналів».

Розкажіть про особливості розвитку соціально-економічного напрямку в історичних дослідженнях.

З'ясуйте особливості французької історіографії 20-30 р. XX ст. з питань вивчення Великої французької революції.

Охарактеризуйте основні напрямки історіографії при вивченні питань робітничого руху та соціальної історії Франції.

Розкажіть про зародження політичної історії та дослідження питань колоніального розвитку.

Тема 4. Історична наука Великобританії і США 1918 - 1945 р.

Великобританія. Традиції і новації. Організація історичної науки в 1918-45 рр.; роль історичних об'єднань і асоціацій. Ревізія і критика позитивізму: Дж. Бери, А. Дж. Тойнбі, Р. Дж. Колингвуд. Критика вигсько-ліберальної концепції історії у працях Г. Баттерфілда. Історія міжнародних відносин Англії: Г. Темперлі, Дж. Гучу. Соціальна історія: Л. Б. Тревельян, Л. Б. Немір. Вивчення Англійської революції: Р. Тоуні, А. Л. Мортон. Вивчення проблем промислової революції в Англії у працях Дж. Клепема. Дослідження історії робітничого руху Дж. Коулом.

США - розвиток прогресивізму. Вплив соціально- економічного стану на вивчення історичної науки. Ліберально-реформістський (прогресистський) напрямок: Г. О. Бірд, Л. М. Хекер, Дж. Т. Адамс. Консервативний напрямок у вивченні американських революцій XVIII-XIX ст.: Г. М. Ендрюс, Е. Чаннінг. Школа Д. Коммонса. Історіографія робітничого руху. Ліворадикальний напрямок: Вернон Л. Парінгтон. Негритянська історіографія: К. Г. Вудсон – проблеми расизму, радикальний напрямок - У. Дюбуа. Марксистський напрямок: Д. Харді, Історіографія зовнішньої політики США: традиційний, радикальний, ліберальний напрямки.

Контрольні запитання до теми:

Розкажіть про особливості організації та розвиток історичної науки після закінчення Першої світової війни.

Розкажіть про вплив на британську історичну науку поглядів Дж. Бері/
З'ясуйте вплив поглядів А. Тойнбі на подальший розвиток історичних знань.

Якими були погляди на методи історичних досліджень у Р. Коллінгвуда і Г. Баттерфілда?

Охарактеризуйте розвиток політичної історії.

Розкажіть про внесок у розвиток соціальної історії Дж. Клеппема і Дж. Тревельяна.

Назвіть основні напрямки історіографії при вивченні питань «робітничої історії».

Розкажіть про особливості розвитку та організації історичної науки у США після закінчення Першої світової Війни.

З'ясуйте основні принципи формування і розвитку ліберального напрямку реформ.

Розкажіть про особливості вивчення американської революції XVIII ст. З'ясуйте основні принципи формування школи Коммонса та вивчення питань про робітничий рух.

На прикладі робіт В. Паррінгтона та М. Джозефсона розкажіть про формування ліворадикальних історіографічних поглядів.

Проаналізуйте вплив У. Дюбуа на розвиток афро-американської історії.

Охарактеризуйте основні напрямки історичних досліджень у сфері зовнішньої політики США.

Тема 5. Німецька та Італійська історіографія 1918-1945 р.

Німеччина. Вплив соціально-економічного і політичного стану Німеччини після поразки у Першій світовій війні на розвиток історичної науки. Консервативна історіографія: В. Зомбарт, А. Валь, Й. Галлер, Г. Ріттер. Ліберальний напрямок: Ф. Мейнеке, Г. Онкен, Ф. Шнабель. Ліберальний напрямок Й. Цікурш, Ф. Валентин, Л. Бергштрессер.

Радикально-демократичний напрямок: Х. Хінтце, Г. Майер, вивчення політичної структури Німеччини - З. Нойман. Соціал-демократична історіографія: К. Каутський, А. Розенберг. Марксистська історіографія. Історіографія третьої імперії: В. Франк. Німецька історіографія в еміграції.

Італія. Вплив соціально-економічного фактора та ідеології фашизму на історичну науку. Мемуари і публікація документів. Історіографія Рісорджименто – П. Гобетті – антифашистська публіцистика. Історичні праці Б. Кроче, А. Омодео, А. Грамши. Історична наука в роки Другої світової війни.

Контрольні запитання до теми:

Охарактеризуйте стан розвитку історичної науки у Німеччині на початку 20-х р. XX ст.

З'ясуйте внесок В. Зомбарта, А. Вааля Й. Галлера і Г. Ріттера у формування консервативного напрямку в історіографії.

Проаналізуйте особливості формування ліберального історіографічного напрямку на прикладах робіт Ф. Мейнеке, Г. Онкена, Е. Бранденбурга.

Окреслите коло питань, які були актуальні для ліволіберальних істориків – Й. Цікурша, Ф. Валентина, Л. Бергштрассера

Розкажіть про формування радикально-демократичного напрямку в історіографії Німеччини.

Розкажіть про розвиток історичної науки у Німеччині після приходу до влади нацистів, приділяючи основну увагу історикам-емігрантам.

Розкажіть про трансформацію науково-історичних напрямків у зв'язку з встановленням фашистської диктатури в Італії.

Розкажіть про внесок П. Гобетті і Б. Кроче у дослідження питань про італійське Рісорджименто.

Розкажіть про історичні погляди А. Грамши

Змістовний модуль 2

Особливості розвитку історичної науки у другій половині XX – на поч. XXI ст.

Тема 6. Основні тенденції розвитку історичної науки у другій половині XX століття

Затвердження « нової історичної науки ». Зміна світової економічної і політичної системи після Другої світової війни та її вплив на історичну науку цього періоду. Вплив ідеології Холодної війни, зміни пов'язані з « відлигою ». Зменшення конфронтації між радянськими і закордонними істориками. Перегляд застарілих догм та уявлень. Основні тенденції розвитку історичної науки в країнах Західної Європи та Америки. Широке застосування кількісних методів. Розвиток національних історичних шкіл. Соціальна історія.

Контрольні запитання до теми:

Розкажіть про вплив на історіографічний простір ідей « індустріального суспільства » та ідей теорії « стадій економічного росту ».

Розкажіть про особливості розширення спектру історичних досліджень.

Охарактеризуйте основні принципи « нової соціальної історії ».

Розкажіть про розвиток та регіональні особливості розвитку « нової історичної науки ».

Тема 7. Особливості радянського історіографічного простору другої половини XX століття у висвітленні проблем історичного розвитку Західної Європи

Історичні архіви і періодика. Проблеми методології і дослідження з історії історичної науки. Дослідження з історії країн Західної Європи та Америки. Вивчення міжнародного робітничого і соціального руху. Історія міжнародних відносин. Розвиток історіографічних досліджень і нові методологічні засади. Історичні дослідження з проблем розвитку англійського суспільства. Розвиток досліджень питань суспільно-політичного

та економічного розвитку Франції. Новий підхід з розгляду питань германістики.

Контрольні запитання до теми:

Розкрийте основні напрямки історичних досліджень у 50-50 р. XX ст..

Розкажіть про стан та основні центри історичних досліджень

Розкрийте сутність нових методологічних підходів на прикладах робіт М. А. Барга, А. Я. Гуревича, Б. Ф. Поршнева.

Розкажіть про зростання історіографічної літератури у 60-х р. XX ст., звертаючи увагу на формування основних наукових шкіл.

Назвіть головні проблеми розвитку робіт з англознавства.

Яким був рівень розвитку франкознавства у другій половині XX ст.

Розкрийте сутність позиції Б. Поршнева про сутність абсолютизму у Франції.

Проаналізуйте рівень розвитку германістики та вкажіть на найбільш вагомні твори з цієї тематики.

**Тема 8. Історична наука у США та Англії
у другій половині XX століття**

США. Від теорії консенсусу до «нової історичної науки». Занепад прогресистського напрямку.

Теорія «погоджених інтересів». Тема соціального реформізму у неоліберальній історіографії. Історіографія зовнішньої політики (школа «політичного ідеалізму» і «Реальної політики»), «пост-ревізійоністський синтез».

Англія. Теоретико-методологічні основи британської історіографії. Основні тенденції розвитку соціальної і політичної історії. Проблеми історії промислової революції і розвитку індустріального суспільства.

Контрольні запитання до теми:

Охарактеризуйте основні засади та організаційні основи організації історичних досліджень в США у другій половині XX ст.

Виявіть основні зміни у методології історичних досліджень.

З'ясуйте причини занепаду прогресистського напрямку в історіографії та проаналізуйте нові неоліберальні напрямки.

На прикладах робіт Л. Харца, Д. Бурстіна та Р. Е. Брауна розгляньте нові тенденції у розвитку консервативного історичного напрямку.

Розкажіть про Р. Хофстедтера і А. М. Шлезингера-молодшого як творців нового напрямку історичних досліджень питань соціального реформізму.

Проаналізуйте нові тенденції історичних пошуків на теренах вивчення зовнішньої політики США.

Визначте нові тенденції у розвитку історичної науки у 60-80 р. XX ст.

Розкажіть про роботи американських істориків, які відстоювали принципи «нової історичної науки».

Розкажіть про особливості «пост-ревізіоністського синтезу» у США у 70-80 р. XX ст.

Розкрийте особливості розвитку історичної науки Великої Британії у другій половині XX ст.

Проаналізуйте основні напрямки історичних пошуків у сфері економічної та політичної історії.

Розкажіть про наукові школи та нові тенденції розвитку соціальної історії.

Розкажіть про модернізацію методологічних підходів у 80-і р. XX ст.

Проаналізуйте особливості розвитку історичних пошуків при вивченні історичних подій XVII – XVIII ст..

Розкрийте особливості еволюції історичних знань при вивченні питань промислової революції в Англії.

Проаналізуйте особливості вивчення питань зі сфери зовнішньої політики Великої Британії.

Тема 9. Основні тенденції розвитку історичної науки у Франції, Німеччині та Італії у другій половині XX століття

Франція. Стан історичної науки в перші повоєнні десятиріччя – зріст впливу марксизму. Вплив «критичної філософії історії» (Р. Арон, А. І. Марру). Напрямок школи «Аналіз» (Ф. Бродель). Вивчення економічної і соціальної історії. Ернест Лябрусс. «Кількісна історія». П'єр Ренувен. Вивчення історії міжнародних відносин. Жорж Лефевр. Вивчення історії Великої французької революції. Вивчення «старого порядку» і народних рухів XVII-XVIII ст. Р. Муньє і його полеміка з Б. Поршневим. Вивчення новітньої історії і другої світової війни. Розвиток «нової історичної науки». Деякі тенденції розвитку французької історичної науки на початку XXI століття.

Німеччина. Основні тенденції в розвитку історичної науки після другої світової війни. Теза необхідності перегляду традиційних політичних постулатів Ф. Мейнеке. Нова організація історичних досліджень. Консервативне панування 50-х років (М. Риттер). Історичні дослідження Ф. Фишера. Поворот до соціальної історії. В. Конце, Т. Шидер, Ганс-Юрген Куль, Дирк Штегман, М. Штюмер, Р. Козеллек. Гейдельбергська школа В. Конце. Маргбургська школа. Соціально-критична школа. Концепція німецької історії Гансу Ульріха Велера. Оформлення неоісторизма – Т. Ниппердай. Проблема націонал-соціалізму. Історична наука після об'єднання.

Італія. Організація історичної науки після війни. Історичні напрямки і школи. Зміни в тематиці досліджень. Історіографія Рісорджименто (проблематика, диспути, наукові результати. Історіографія фашизму. Сучасний стан історичного знання.

Контрольні запитання до теми:

Розкажіть про розвиток ідей школи «Анналів» на прикладі діяльності Ф. Броделя.

Проаналізуйте особливості розвитку економічної та соціальної історії на прикладі робіт Е. Лябруса.

Розкажіть про особливості вивчення питань політичної історії у роботах П. Ренувена.

Розкрийте сутність науково-історичного диспуту між Б. Поршневим та Р. Муньє.

Проаналізуйте особливості розвитку школи «Анналів» у 70-80 р. XX ст.

Розкажіть про зміни у методиці історичних досліджень у Німеччині.

Розгляньте особливості консервативного напрямку історіографії Німеччини на прикладі робіт Г. Ріттера і Г. І. Шепса

Розкажіть про особливості становлення нової соціальної історії на прикладі робіт В. Конце і заснованої ним Гейдельбергської школи.

З'ясуйте особливості розвитку Маргбургської історичної школи.

Проаналізуйте основні засади теорії У. Велера про розвиток німецької історії.

Розкажіть про діяльність соціально-критичної школи.

Проаналізуйте особливості історіографії Німеччини при висвітленні питань становлення націонал-соціалізму.

Проаналізуйте особливості організації історичної науки в Італії.

Розкажіть про особливості формування нових наукових шкіл.

Визначте нові підходи до вивчення історії Рісорджименто та історії становлення італійського фашизму.

Тема 10. Основні тенденції розвитку історичної науки на початку XXI століття

Формування нової соціокультурної історії. Відхід від радикально-лінгвістичних і культуролістичних позицій. Перехід від вивчення соціально-економічних структур до історичної антропології. Переважаюче значення вивчення відносин між статями, поколіннями, релігійних відносин, ролі

виховання і освіти, локальної і регіональної історії. Зміна акцентів з колективних феноменів на окремі індивіди. Вивчення побутової історії. Крах системи соціалізму і його вплив на розвиток політичної історії. Проблема осмислення історії. Проблема надійності історичного знання. Необхідність концептуальної основи як в інтерпретації джерел, так і при викладі результатів дослідницької діяльності. Роль історичного знання у ХХІ столітті.

Контрольні запитання до теми:

Розкажіть про нові тенденції у вивченні локальної історії.

Проаналізуйте основні напрямки розвитку та перспективи «інтелектуальної історії».

З'ясуйте особливості методологічних підходів до вивчення історії довкілля.

Визначте перспективи розвитку наукових досліджень у сфері мікро- та макроісторії.

Оцініть перспективи формування глобальної системи історичних знань.

Теми та плани практичних занять

Проведення практичних занять має на меті систематизацію та розширення знань студентів, формуванню навичок самостійного наукового пошуку. Підготовка практичних занять вимагає від студентів певної деталізації питань, знайомства з рекомендованою науковою літературою, аналізу історичних джерел. Процес підготовки сприяє виявленню найбільш складних та дискусійних проблем. В свою чергу, вони мають бути розглянуті в невід'ємному зв'язку з фундаментальними знаннями. Таким чином, ґрунтовно підготовлене практичне заняття надає можливості використання набутих теоретичних знань.

№	ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН	
		денне	заочне
	МОДУЛЬ 1		
	Тема 1. Розвиток історичної науки у Франції у 1918 – 1945 р.	3	
1.	Причини кризи позитивістського напрямку у Франції.		
2.	Виникнення школи «Аналів». Історичні		

	погляди Л. Февра, М. Блока.		
3.	Вивчення Великої Французької революції: А. Матъез, Ж. Лефевр.		
4.	Вивчення Паризької комуни і Першої Світової війни: Ж. Буржен, П. Ренувен		
	Тема 2. Розвиток історичної науки в Англії у 1918 – 19 45 р.	3	
1.	Організація історичної науки у 1918 – 1945 р		
2.	Теоретико-методологічні основи історичної науки.		
3.	Вивчення політичної історії: історичні праці Дж. Кларка, Л. Б. Неміра.		
4.	Складання соціальної історії: Дж. М. Тревельян, А. Л. Мортон, Дж. Д. Г. Коул.		
	Тема 3: Розвиток історичної науки в США у 1918 – 1945 р.	2	
1.	Стан історичної науки у 20-і роки ХХ століття.		
2.	Формування «прогресивистського» напрямку, його зміст і видатні представники: Дж. Т. Адамс, Ч. О. Бірд, А. М. Шлезінгер.		
3.	Консервативний напрямок: історичні праці Ч. М. Ендрюса, У. Б. Філіпса.		
4.	Школа Дж. Коммонса – історіографія робітничого руху.		
5.	Ліворадикальний напрямок: В. Л. Парінгтон, К. Г. Вудсон, У. Дюбуа.		
	Тема 4. Німецька історіографія 1918 – 1945 р.	2	
1.	Умови розвитку історичної науки у Німеччині;		
2.	Консервативна історіографія Німеччини: В. Зомбарт, А. Валь, Й. Галлер, Г. Діттер		
3.	Ліберальний напрямок: Ф. Мейнеке, Г. Олкен, Е. Бранденбург.		
4.	Ліворадикальний напрямок: Й. Цікурш, Ф. Валентин, Л. Бергштрессер.		
5.	Радикально-демократичний напрямок. Х. Хінтце, В. Г. Хальгартен, З. Нойман.		
	Тема 5. Особливості та методологія вивчення питань з історії Європи та США в радянському історіографічному просторі другої половини ХХ ст.	2	1
1.	Умови розвитку історіографії у другій половині ХХ ст. – проблеми методології та історії історичної науки.		

2.	Дослідження з історії Великобританії (М. А. Барг, Л. Ю. Кертман)		
3.	Франкознавство (В. Л. Волгін, Б. Ф. Поршнєв, А. Е. Манфред, А. Т. Люблинська)		
4.	Стан і проблеми Германістики (Єрусалимський А. С., Чубинський В. В.)		
5.	Особливості розвитку американістики (Єфімов А. В., Болховітінов Н. Н., Іванов Р. Ф., Сльозкін Л. Ю.)		
	Тема 6. Розвиток історичної науки у США у другій половині ХХ ст.	2	1
1.	Особливості розвитку історичної науки у другій половині ХХ ст. Методологічні зміни 40 – 50 років.		
2.	Занепад прогресистського напрямку. Теорія «погоджених інтересів».		
3.	Консервативний і неоліберальний напрямки досліджень.		
4.	Теоретико-методологічні зміни 60 – 80 р. Формування нової історичної науки.		
	Тема 7. Французька історіографія у другій половині ХХ ст.	2	1
1.	Особливості розвитку Французької історіографії. Школа «Аналів». Ф. Бродель.		
2.	Вивчення економічної і соціальної історії. «кількісна історія». Ернест Лябрус, Ж. Бувьє.		
3.	Вивчення історії міжнародних відносин. П'єр Ренувен.		
4.	«Нова історична наука». Жак Ле Гофф, Ле Руа Лядюрі		
5.	Основні тенденції розвитку Французької історіографії у 80 – 90 р		
	Тема 8. Історична наука у Німеччині у другій половині ХХ ст.	2	1
1.	Основні тенденції розвитку історичної науки у Німеччині після Другої світової війни.		
2.	Консервативний напрямок у науці: Герхард Ріттер, Ганс Йоахим Шепс, полеміка з Фріцем Фішером.		
3.	Розвиток соціальної історії. Гейдельбергська школа Вернера Конце. Маргбургська школа. Утворення соціально - критичної школи. Генріх Вінклер, Вольфганг Момзен.		
4.	Концепція німецької історії Ганса-Ульріха		

	Велера.		
5.	Вивчення проблеми націонал-соціалізму. Карл Бахер, Вольфганг Шидер, Андреас Хіллгрубер		
	Усього	18	4

Питання для самостійного дослідження

Мета полягає в формуванні та закріпленні у студентів навичок самостійного наукового дослідження. Для успішного проведення історичного аналізу питань необхідно продемонструвати знання теоретичної частини, понятійного апарату, розуміння причинно-наслідкових зв'язків. Аналіз представлених питань дозволяє систематизувати та поглибити знання, отримані під час підготовки практичних занять та при прослуховуванні лекційного курсу.

Завдання: протягом вивчення курсу студент повинен дослідити наступні питання

№	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1.	Ознайомитись з поглядами О. Конта на проблему аналізу історичних подій.	5	8
2.	Проаналізувати основні положення теорії М. Вебера.	4	8
3.	Розглянути теорію Л. Й. Вітгінштейна про проблему мови та пізнання реальної дійсності.	5	8
4.	Розглянути основні ідеї К. Леві-Строса як творця структурної антропології.	5	8
5.	Охарактеризувати погляди на історичні знання Р. Д. Коллінгвуда, Д. Реніра, І. Берліна (за вибором)	5	8
6.	Проаналізувати історичні погляди Ж.-Ф. Ліотара.	5	8

7.	Проаналізувати погляди на історичні тексти Гейдена Вайта.	4	7
8.	Розглянути історичні погляди Ф. Анкерсмита, Л. Стоуна, Г. Келлнера, Л. Мінка, Й. Рюзена (за вибором)	5	7
	Усього	38	62

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)

Мета: удосконалення знань у сфері історіографії та розвитку сучасної історичної науки. При виконанні представлених завдань слід приділити особливу увагу аналізу історичних джерел. Вони мають стати фундаментом об'єктивного історичного аналізу та сприятимуть формулюванню ґрунтовних висновків. Важливим елементом є також логіка при викладені набутих результатів і обов'язкова демонстрація авторської позиції з питань що досліджуються.

Завдання: провести науково-історичне дослідження з наступних тем:

№ з/п	Назва теми	Рекомендовані монографії ¹ (номер у переліку до курсу)	Кількість годин	
			денне	заочне
1	Особливості інтелектуальної ситуації в історичній науці на початку XX ст.	1, 4, 32, 42	3	3
2	Етапи та напрямки розвитку історичної науки після Другої Світової війни	1, 4, 32, 42	3	3

3	Проблема постмодерністського виклику в історичній думці (60-70 рр. XX ст.)	1, 2, 4,	2	2
4	Основні напрямки розвитку культурно-антропологічної історії	16, 45	2	2
5	Гендерна історія як одна із форм історичного пізнання	8, 10, 17	2	2
6	Особливості розвитку локальної історії	5, 7, 10	2	2
7	Інтелектуальна історія як історіографічна практика	5, 7, 10	2	2
8	Проблема історичного синтезу на сучасному етапі (мікро- і макропідходи)	10, 16, 27	2	2
	Усього		18	18

Підсумкові опитування

Опитування проводиться в усній чи письмовій формі по закінченні вивчення кожного змістовного модуля на семінарському занятті або за рахунок СРС, що передбачена розкладом. Кожен студент має повно та чітко відповісти на два питання.

Контрольні питання до I змістовного модулю:

1. Основні тенденції розвитку історичної науки між двома війнами.
2. Вивчення новітньої історії Європи та Америки в Радянській історіографії (1918-1945)
3. Дослідження міжнародних відносин у Радянській історіографії.
4. Позитивістська історіографія і її криза у Франції (1918-1945).

5. Виникнення і розвиток школи «Аналів» у Франції між двома війнами.
6. Вивчення революційного руху і Французької буржуазної революції у Франції (1918-1945).
7. Вивчення Французькими істориками подій Паризької комуни (1918-1945).
8. Вивчення Французькими істориками подій Першої світової війни (1918-1945).
9. Організація й особливості розвитку історичної науки у Великобританії у 1918-1945 рр.
10. Розвиток і критика позитивізму у Великобританії у 1918-1945 рр.
11. Вивчення зовнішньополітичних відносин Великобританії у 1918-1945 рр.
12. Вивчення Британської історії XVII-XVIII століть англійськими істориками між двома війнами.
13. Складання школи соціальної історії в Англії у 1918-1945 рр.
14. Проблематика робочої історії і питань промислової революції в історіографії Англії (1918-1945).
15. Особливості розвитку прогресистського напрямку в історичній науці США у 1918-1945 р.
16. Формування і розвиток школи Д. Коммонса.
17. Історіографія зовнішньої політики США у 1918-1945 рр.
18. Розвиток історичної науки у Німеччині після Першої світової війни – основні тенденції.
19. Консервативна історіографія у Німеччині (1918-1945).
20. Ліберальний напрямок в історичній науці Німеччини (1918-1945).
21. Ліволіберальний напрямок в історичній науці Німеччини (1918-1945).
22. Основні тенденції та особливості розвитку історичної науки в Італії у 1918-1945 рр.

23. Вивчення історії Рісорджименто в Італії 1918-1945 рр.

Контрольні питання до II змістовного модулю:

1. Розвиток історичної науки в другій половині XX століття – основні тенденції.
2. Формування «нової історичної науки» у Європі та Америці.
3. Основні тенденції і напрямки досліджень Радянської історіографії другої половини XX ст.
4. Організація й основи історичної науки в США в другій половині XX ст.
5. Формування і розвиток школи «політичного ідеалізму» і «реальної історії» у США.
6. Особливості «нової історичної» науки в США.
7. Вивчення зовнішньополітичної історії 70-80 р. – радикально – демократичний напрямок у США.
8. Основні тенденції розвитку історичної науки в другій половині XX ст. у Франції.
9. Особливості історичних досліджень школи «Аналів» у другій половині XX ст.
10. Вивчення економічної і соціальної історії. Кількісна історія у Франції.
11. «Нова історична наука» у другій половині XX ст. у Франції.
12. Структура та основні напрямки дослідницької діяльності англійських істориків у другій половині XX ст.
13. Розвиток «соціальної історії» у Великобританії в другій половині XX ст.
14. Культурна історія Великобританії у другій половині XX ст.
15. Тенденції розвитку та основні напрямки історичної науки у Німеччині в другій половині XX ст.
16. Консервативний напрямок 40 – 50 р. у Німеччині.

17. Розвиток соціальної історії у Німеччині в другій половині XX ст.
18. Основні напрямки дослідження Гейдельберзької школи Вернера Конца.
19. Соціально – критична школа у Німеччині в другій половині XX ст.
20. Оформлення неоісторизма у Німеччині у другій половині XX ст.
21. Італійська історіографія другої половини XX ст. – основні історичні напрямки і школи.
22. Проблема постмодерністського виклику в історичній думці (60-70 рр. XX ст.)
23. Основні напрямки розвитку культурно-антропологічної історії.
24. Гендерна історія як одна із форм історичного пізнання
25. Усна історія – особливості розвитку
26. Інтелектуальна історія як історіографічна практика
27. Основні проблеми історичної науки на порозі XXI століття.

Контрольні питання до заліку:

1. Нові тенденції розвитку історичної науки між двома війнами.
2. Вивчення новітньої історії Європи та Америки в Радянській історіографії (1918-1945)
3. Дослідження міжнародних відносин у Радянській історіографії.
4. Позитивістська історіографія і її криза у Франції (1918-1945).
5. Виникнення і розвиток школи «Аналів» у Франції між двома війнами.
6. Вивчення революційного руху і Французької буржуазної революції у Франції (1918-1945).
7. Вивчення Французькими істориками подій Паризької комуни (1918 – 1945).
8. Вивчення Французькими істориками подій Першої світової війни (1918 – 1945).

9. Організація й особливості розвитку історичної науки у Великобританії у (1918-1945) р.
10. Розвиток і критика позитивізму у Великобританії у (1918 – 1945).
11. Вивчення зовнішньополітичних відносин Великобританії в (1918 – 1945)
12. Вивчення Британської історії 17 – 18 століть англійськими істориками між двома війнами.
13. Складання школи соціальної історії в Англії у (1918 – 1945)
14. Проблематика робочої історії і питань промислової революції в історіографії Англії (1918 – 1945)
15. Особливості розвитку прогресистського напрямку в історичній науці США у 1918 – 1945 р.
16. Формування і розвиток школи Д. Коммонса.
17. Історіографія зовнішньої політики США у 1918 – 1945 р.
18. Розвиток історичної науки у Німеччині після Першої світової війни – основні тенденції.
19. Консервативна історіографія у Німеччині (1918 – 1945)
20. Ліберальний напрямок в історичній науці Німеччини (1918 – 1945)
21. Ліволіберальний напрямок в історичній науці Німеччини (1918 – 1945)
22. Основні тенденції та особливості розвитку історичної науки в Італії у (1918 – 1945).
23. Вивчення історії Рісорджименто в Італії 1918 – 1945 р.
24. Розвиток історичної науки в другій половині ХХ століття – основні тенденції.
25. Формування «нової історичної науки» у Європі та Америці.
26. Основні тенденції і напрямки досліджень Радянської історіографії другої половини ХХ ст.
27. Основні напрямки у вивченні історії Великобританії в Радянській історіографії в другій половині ХХ ст.

28. Основні напрямки у вивченні американістики в Радянській історіографії в другій половині XX ст.
29. Основні напрямки у вивченні германістики в Радянській історіографії в другій половині XX ст.
30. Основні напрямки у вивченні франкознавства в Радянській історіографії в другій половині XX ст.
31. Організація й основи історичної науки в США в другій половині XX ст.
32. Формування і розвиток школи «політичного ідеалізму» і «реальної історії» у США.
33. Особливості «нової історичної» науки в США.
34. Вивчення зовнішньополітичної історії 70 – 80 р. – радикально – демократичний напрямок у США.
35. Основні тенденції розвитку історичної науки в другій половині XX ст. у Франції.
36. Особливості історичних досліджень школи «Аналів» у другій половині XX ст.
37. Вивчення економічної і соціальної історії. Кількісна історія у Франції.
38. Вивчення історії міжнародних відносин у другій половині XX ст. у Франції.
39. Вивчення Французької буржуазної революції в другій половині XX ст. у Франції.
40. Вивчення Другої світової війни та історії руху Опору у Франції.
41. «Нова історична наука» у другій половині XX ст. у Франції.
42. Структура та основні напрямки дослідницької діяльності англійських істориків у другій половині XX ст.
43. Розвиток «соціальної історії» у Великобританії в другій половині XX ст.
44. Культурна історія Великобританії у другій половині XX ст.

45. Теоретико-методологічні основи Британської історіографії в другій половині XX ст.
46. Особливості розвитку новітньої історичної науки у Великобританії у другій половині XX ст.
47. Основні напрямки вивчення зовнішньополітичної історії Великобританії в другій половині XX ст.
48. Вивчення Англійської революції XVII ст. у другій половині XX ст.
49. Тенденції розвитку та основні напрямки історичної науки у Німеччині в другій половині XX ст.
50. Консервативний напрямок 40 – 50 р. у Німеччині.
51. Розвиток соціальної історії у Німеччині в другій половині XX ст.
52. Основні напрямки дослідження Гейдельберзької школи Вернера Конца.
53. Соціально – критична школа у Німеччині в другій половині XX ст.
54. Оформлення неоісторизма у Німеччині у другій половині XX ст.
55. Дослідження проблем націонал – соціалізму в другій половині XX ст.
56. Італійська історіографія другої половини XX ст. – основні історичні напрямки і школи.
57. Проаналізувати основні положення теорії М. Вебера.
58. Проблема постмодерністського виклику в історичній думці (60-70 рр. XX ст.)
59. Розглянути теорію Л.Й. Вітгінштейна про проблему мови та пізнання реальної дійсності.
60. Основні напрямки розвитку культурно-антропологічної історії.
61. Розглянути основні ідеї К. Леві-Строса як творця структурної антропології.
62. Проаналізувати історичні погляди Ж.- Ф. Ліотара.

- 63. Розглянути історичні погляди Ф. Анкерсміта, Л. Стоуна,
- 64. Гендерна історія як одна із форм історичного пізнання
- 65. Усна історія – особливості розвитку
- 66. Особливості розвитку локальної історії
- 67. Інтелектуальна історія як історіографічна практика
- 68. Особливості розвитку історії довкілля
- 69. Проблема історичного синтезу на сучасному етапі (мікро- і макро підходи)
- 70. Основні проблеми історичної науки на порозі XXI століття.

Рекомендована література **Перелік рекомендованої літератури**

Базова

1. Дюпон-Мельниченко Ж.Б., Ададуров В. Французька історіографія ХХ століття Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Львів: Класика, 2001. 170 с.
2. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів. Львів: Літопис, 2004. 384 с.
3. Зашкільняк Л.О. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів: Львівський державний університет ім. Ів. Франка, 1999. 226 с.
4. Зашкільняк Л.О. Сучасна світова історіографія / Л. О. Зашкільняк. Львів: ПАИС, 2007. 312 с.
5. Историография истории нового времени стран Европы и Америки / под ред. И.П. Дементьева. М: Наука, 1990. 300 с.
6. Историки и история. Жизнь. Судьба. Творчество. Т.1. М: Логос, 1998. 240 с.
7. Колінвуд Р.Дж. Ідея історії. К.: Основи, 1996. 615 с

8. Кроче Б. Теория и история историографии. М. : «Языки русской культуры», 1998. 192 с.
9. Нові перспективи історіописання / за ред. П.Берка. К: «Ніка-Центр», 2004. 379 с.
10. Історична наука : термінологічний і понятійний довідник: Навч. посіб. / за ред. В. М. Литвин, В. І. Гусєв, А. Г. Слюсаренко та ін. К: Вища школа, 2002. 430 с.

Допоміжна

Література з історіографії Франції

11. Колосов Н.Е. Кризис социальных наук во Франции // Вестник РАН.М: Изд-во Ак. Наук, 1998. Т. 68. №12. С. 12-21.
12. Афанасьев Ю.Н. Вчера и сегодня французской «новой исторической науки» // Вопросы истории. 1984. №8. С. 16-22.
13. Таран Л.В. Таран Л.В. Французька, російська і українська історіографія (70-і рр. ХІХ – поч. ХХІ ст.). Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. 247 с.
14. Февр Л. Бои за историю. М:Наука, 1991. 632 с.
15. Блок М. Апология истории или ремесло историка. М: Наука, 1986. 236 с.
16. Бродель Ф. Исторические и общественные науки. Историческая действительность. Философия и методология истории. М: РИО БГК, 1972.С.115-142.
17. Годшо Ж. Альбер Матъез. Французский ежегодник, 1982. М: Изд. Московського университета, 1984. С. 12-24.
18. Манфред А.З. О некоторых спорных и нерешенных вопросах историографии Великой французской революции. Французский ежегодник. М: Изд. Московського университета, 1978. С.35-46.

19. Собуль А. Жорж Лефевр – историк французской революции // Французский ежегодник, М: Изд. Московского университета, 1959. С.22-35.
20. Дюби Ж. Развитие исторических исследований во Франции после 1950 года . М, Одиссей, 1991. 146 с.
21. Соколова М.Н. Современная французская историография. Основные тенденции в объяснении исторического процесса. М: Наука, 1979. 116 с.
22. Репина Л.П. «Новая историческая наука» и социальная история. М: Издательство ЛКИ, 2009. 320 с.

Література з історіографії Англії

23. Виноградов К.Б. Очерки английской историографии нового и новейшего времени. – Л: Издательство Ленинградского университета, 1975. 226 с.
24. Мещерякова Н.М. Прогрессивные историки Англии о народных движениях в буржуазной революции 17 века. Буржуазные революции 17 – 19 веков в современной зарубежной историографии. Отв. Ред. И.П. Дементьев. М: узд. Московского университет, 1986. С.21-35.
25. Зверева Г.И., Репина П.П. Новые тенденции немарксистской историографии Великобритании. Современная зарубежная немарксистская историография. Критический анализ. М : Наука, 1989. С.25-38.
26. Зверева Г.И., Репина П. П. Социальная история и «новая историческая наука» в Великобритании. Новая и новейшая история 1988. № 4. С. 20-34.
27. Киссель М.А. Р.Дж. Коллингвуд – историк и философ. М: Иностранная литература, 1980. 250 с.
28. Согрин В.В., Зверева Г.И., Репина П. П. Современная историография Великобритании. М: Наука, 1991. 226 с.

29. Мучник В.М. Формирование и эволюция идейно – теоритических воззрений А.Дж. Тойнби. Томск, 1987. 116 с.
30. Непман А.М. Некоторые тенденции развития современной немарксистской исторической мысли в Англии и теоретико – познавательные воззрения Э.Х. Карра. Историческая наука и некоторые проблемы современности/ Отв. Ред. М.Я. Гетер. М: Наука, 1969. 225 с.
31. Парфенов И.Д. Англия и раздел мира в последней трети 19 века. Проблемы историографии. Саратов: Изд. Саратовского университета, 1978. 260с.
32. Шарифжанов И.И. Современная английская буржуазная историография: проблемы, теории и метода. М: Наука, 1984. 215 с.

Література з історіографії Німеччини

33. Андреев Г. «Не близнецы, но братья: споры немецких историков о нацизме и коммунизме. Новый мир. 1994. № 4. С.10-22.
34. Момзен В. Историография и социология при национал-социализме . Вопросы истории. 1990. № 11. С.36-48.
35. Азин Б.А. Об изучении германской историографии. Новая и новейшая история. 1989. №4. С.12-24.
36. Шмидт В. Становление исторической науки в ГДР в 50-е годы. Новая и новейшая история. 1985. №6. С.20-32.
37. Оболенская С.В. «История повседневности» в современной историографии ФРГ. Одиссей. Человек в истории. М : Наука, 1990. 65 с.
38. Патрушев А.И. Неолиберальная и ориография ФРГ. Формирование, методология, концепции. М: Изд. МГУ, 1981. 250 с.
39. Патрушев А.И. Расколдованный мир Макса Вебера. М: Изд. МГУ, 1992. 116 с.
40. Драбкин Я.С. Проблемы и легенды в историографии германской революции 1918 – 1919. М: Изд. МГУ, 1990. 225 с.

41. Орлова М.И. Германская революция 1918 – 1919 года в историографии ФРГ. М: Изд. МГУ, 1986. 110 с.

Література з історіографії США

42. Могильницкий Б.Г. Между объективизмом и релятивизмом: дискуссия в современной американской историографии. Новая и новейшая история. 1993. - № 2. С.15-22.
43. Тишков В.А. История и историки в США. М: Наука, 1985. 352 с.
44. Развитие исторической науки в конце 19 – начале 20 в. История США. М. Наука, 1989. Т. 2. С. 63-74.
45. Болховитинов Н.Н. США : проблемы истории и современная историография. М: Наука, 1980. 250 с.
46. Дементьев И.П. Чарльз Остин Бирд. Новая и новейшая история. 1995. №3. С. 20-33.
47. Дементьев И.П. Американская историография гражданской войны в США (1861-1865). МНаука, 1963. 212 с.
48. Листиков С.В., Станкевич С.Б. Изучение социальной истории в США. Современная зарубежная немарксистская историография. Критический анализ / Под ред. В.Л. Малькова. – М: узд. Московського университета, 1989. С.25-30.
49. Попова Е.И. Внешняя политика США в американской политологии. – М: Наука, 1987. 212 с.
50. Согрин В.В. Критические направления немарксистской историографии США 20 в. М: Наука. 1987. 270 с.
51. Ратмэн Д.Б. Новая социальная история в США. Новая и новейшая история. 1990. №2. С.12-27.

Література з питань методології історії

52. Барг М.А. Категории и методы исторической науки. М: Наука, 1984. 315 с.

53. Диалог со временем: историки в меняющемся мире. М.: Наука, 1996. 200 с.
54. Ильин И.П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. М: ИНТРАДА, 1998. 250 с.
55. Историография нового и новейшего времени стран Европы и Америки / Учебное пособие для студентов /под. ред.. Байбакова Л.В. М: Формат, 2000. 98 с.
56. Методологические проблемы истории. Учебное пособие/под. ред.. В.Н. Сидорцова. Минск «ТетраСистемс», 2006. 352 с.
57. Могильницкий Б.Г. Введение в методологию истории. М: Высшая школа, 1989.175 с.
58. Политическая история на пороге XXI в.: традиции и новации / под. ред.. Л.П. Репиной. М.ИВИ, 1995. 276 с.
59. Репина Л. П., Зверева В. В., Парамонова М. Ю. История исторического знания. Пособие для вузов. М: Дрофа, 2006. 288 с.
60. Репина Л.П. «Новая историческая наука» и социальная история. М: Издательство ЛКИ, 1998. 320 с.
61. Социальная история: проблема синтеза / Отв. ред. В.В. Согрин. М., 1994. 250 с.

Глосарій

АБСТРАКЦІЯ ІСТОРИЧНА (від лат. *abstractio* - віддалення) - форма пізнання історичного шляхом усвідомленого виокремлення істотних рис описуваної реальності з метою зосередження в межах запропонованої методології на емпіричних параметрах, що у своїй сукупності репрезентують сутність осмислюваної дійсності.

АМЕРИКАНСЬКА ШКОЛА ІСТОРИЧНОЇ ЕТНОЛОГІЇ - напрям етнологічних досліджень, метою якого є створення цілісного уявлення про історію, заснованого на вивченні кожного окремого народу, його мови та культури. Кінцевою метою А. ш. і. е. її прихильники вважали побудову єдиної історії всіх народів, не одних тільки цивілізованих націй, а саме всього людства і всіх часів, етапів історії - від льодовикового періоду до сучасності.

АРХЕОГРАФІЯ (від грец. *archaios*- стародавній і *grapho*- пишу) - галузь історичної науки, що вивчає історію, теорію та практику публікації писемних історичних джерел.

АРХІВОЗНАВСТВО (від лат. *archivum*- місце зберігання документів)- галузь історичної науки, що вивчає історію, теорію і практику архівної справи, її правові та економічні засади, принципи формування й використання архівних комплексів, технологію зберігання та реставрації документальних матеріалів.

БІБЛІОГРАФІЯ ІСТОРИЧНА - допоміжна історична дисципліна, предметом якої є розробка прийомів і методів пошуку, бібліографічного опису, цільового добору , наукової систематизації джерел та літератури з історії.

БІОГРАФІСТИКА ІСТОРИЧНА - в історичній науці - одна з її галузей, що вивчає діяльність окремих осіб у контексті відповідної епохи.

ВИКЛИК - ВІДПОВІДЬ - поняття, запроваджені А. Дж. Тойнбі для позначення однієї з визначальних характеристик ритму існування цивілізацій. Перебіг цивілізаційних процесів і проходження цивілізацією

основних етапів її життєвого кола (виникнення , зростання , злам, деградація, розклад) підлягають закономірності В.-в., відповідно до якого кожен крок поступу цивілізації постає як адекватна відповідь на виклик довкілля - природного для перших, батьківських цивілізацій; природного та соціального - для наступних.

ВИПАДКОВІСТЬ В ІСТОРІЇ - існування непередбачених випадковостей на рівні загальноісторичних перспектив - причому і внаслідок дії окремих індивідів технічно складного й небезпечного для життя сучасного суспільства.

ВІЙСЬКОВА ІСТОРІЯ - наука , що вивчає війни і збройні сили минулого. В. і. є складовою частиною історичної науки, безпосередньо пов'язана з військовою наукою, для якої служить базою розвитку. Спирається на поняття й категорії військової науки, використовує її методики й термінологію.

ВОЛЯ СОЦІАЛЬНА - практична активність сукупності людей, свідомо чи несвідомо спрямованих до єдності поведінки, яка здатна до певного, очікуваного наслідку.

ГЕОПОЛІТИКА (від грец. ge- земля і politika- мистецтво управління державою) - соціально-політична концепція , що ґрунтується на ідеї визначальної ролі географічного чинника в історії суспільства та вибудовує на її підставі програму внутрішніх і зовнішньополітичних дій.

ГЕРМЕНЕВТИКА ІСТОРИЧНА (від грец. hermeneutikus- роз'яснюю, витлумачую) - досвід, мистецтво та наука про тлумачення історичних текстів, пам'яток , подій, вчинків , розуміння яких має принциповий характер для ціннісних та пізнавальних регуляцій людської життєдіяльності, відтворення реальної спадкоємності історичної самосвідомості індивідів, спільнот і суспільства в цілому.

ГІПОТЕЗА ІСТОРИЧНА (від грец. hypothesis- основа , припущення) — форма науково-історичного пізнання, спрямована на раціональну організацію історичного дослідження.

ГОСПОДАРСЬКО-КУЛЬТУРНИЙ ТИП - комплекс господарства та культури, типовий для різних за походженням народів, що існують у подібних екологічних умовах і перебувають приблизно на однаковому рівні соціально-економічного розвитку.

ДЕМОГРАФІЯ ІСТОРИЧНА - складова частина загального поняття демографії. Досліджує зміни в чисельності населення та його відтворенні упродовж історії людства з початку його виникнення або за окремі його періоди.

ДЖЕРЕЛА ІСТОРИЧНІ - комплекс пам'яток минулого, носіїв історичної інформації, що становить джерельну базу історичної науки в цілому та її окремих розділів. Д. і. є предметом дослідження спеціальної галузі історичних знань - джерелознавства, яке розробляє основні теоретичні та практичні засади їх вивчення й використання в наукових дослідженнях.

ДЖЕРЕЛА ІСТОРІОГРАФІЧНІ - вид джерел, що відбивають історіографічні факти, тобто факти з історії історичної науки й дають можливість вивчати суспільні умови розвитку історичної думки, процес приростання історичних знань, місце історичної науки в суспільному житті, зокрема у формуванні історичної свідомості людей.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СОЦІАЛЬНА (від лат. Differentia- розрізнення) - процес і стан подібнення певної соціальної цілісності (суспільства, організації, групи) на складові частини чи елементи (інституції, сегменти, індивіди).

ЕМАНСИПАЦІЯ (від лат. Emancipatio - звільнюю від опіки) - термін, що позначає звільнення від залежності, утисків і обмежень.

ЕТНОІСТОРІЯ (від грец. Ethnos-народ і historia-оповідь про минулі події) - галузь, субдисципліна культурної антропології.

ЗНАННЯ ІСТОРИЧНЕ - один із розділів гуманітарних знань, що є концентрованим відображенням об'єктивно і історії зародження, формування й розвитку людства, суспільства та цивілізацій.

ІДІОГРАФІЧНИЙ МЕТОД (від грец. *idios*- особливий , своєрідний та *grafo* - пишу) - запропонований неокантіанцями Баденської школи (запроваджений В. Віндельбандом і докладно розроблений , під назвою індивідуалізуючого, Г. Ріккертом) метод гуманітарних наук про культуру, що покликаний забезпечувати автентичне осмислення індивідуальних рис історичних явищ шляхом їх характеристики як неповторних цінностей культури. У контекст і цього підходу завдання історії - на противагу у наукам про природу, що йдуть через узагальнення до формулювання законів, — виявлення , адекватна фіксація та досягнення унікальності реалій історичної дійсності як таких, що мають самодостатнє, аксіологічне значення.

ІНДУСТРІАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО - стадія історичного розвитку людства, якій властиве домінування промислового виробництва над аграрним, кількісне переважання міського населення над сільським; високий рівень промислового виробництва характеризується його механізацією та автоматизацією, використанням досягнень науково-технічного прогресу, що зумовлює великі якісні зміни і в інших сферах суспільного життя (соціально-побутовій, політичній, культурно-духовній).

ІСТОРИКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД - підхід до аналізу історичних фактів і явищ, що склався в історичній науці в другій пол. ХХ ст. Сутність його полягає в розгляді історії як науки про суспільну людину, яка діє в часі, історичному просторі.

ІСТОРИЧНА СВІДОМІСТЬ - одна з категорій історичної науки, яка характеризує процес визрівання та самоусвідомлення суспільством своєї суті, свого «Я»; одна з форм суспільної свідомості, що дає змогу людству осмислено відтворювати , реконструювати свій поступальний рух у часі;

ІСТОРИОГРАФІЯ (від грец. *Historia* - оповідь про минулі події і *grapho*- пишу) - спеціальна галузь наукових знань, що вивчає історію історичної науки.

КІЛЬКІСНІ МЕТОДИ В ІСТОРИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ (математичні, і методи, квантитативна історія) - методи, що застосовуються

для аналізу історичних явищ на підставі кількісних показників. Передбачають використання істориком методів математичної статистики, імітаційного моделювання історичних процесів тощо для найефективнішого опанування джерел, особливо масових.

КОНЦЕПЦІЯ ІСТОРИЧНА (від лат. *Conceptus* -думка, уявлення) - головний задум, провідна ідея історичного дослідження, за допомогою якої обґрунтовується вибір об'єкт а пізнання, здійснюється первинне формулювання проблеми.

КРАЄЗНАВСТВО ІСТОРИЧНЕ - галузь знання та навчальна дисципліна, що вивчає історію, теоретичні засади, зміст і методику комплексного дослідження минулого певної території.

КУЛЬТУРНА АНТРОПОЛОГІЯ - галузь чи субдисципліна антропології одна з народознавчих дисциплін. У широкому розумінні — дисципліна , що вивчає закономірності формування людської культури. Одне з найсучасніших тлумачень головного завдання К. а. зводиться до вивчення подібності й відмінностей у поведінці різних груп людей, в описанні характеру тих чи тих культур і типових для них процесів відтворення, змін і розвитку.

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ТИП - поняття, запроваджене М. Я. Данилевським для позначення локалізованих в історичному часі та просторі великих соціокультурних формувань, що у своїй сукупності утворюють всесвітню історію.

МЕНТАЛЬНІСТЬ (від лат. *mens*- розум, мислення, спосіб мислення, душевний склад) - полісемантичне поняття для позначення глибинного рівня людського мислення, що не обмежується сферою усвідомленого і сягає в несвідоме; вірогідно, що вперше вжито Р. Емерсоном у 1856 р.

МЕТОДИКА (грец. *methodike*) - сукупність методів і засобів досягнення окресленої мети в дослідженні наукової проблеми.

МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІЇ (від грец. *metodos*- шлях дослідження, спосіб пізнання і *logos*- слово, поняття, вчення) - система принципів, прийомів та

процедур формування й використання методів історичного пізнання, а також вчення про цю систему.

ОБРАЗ ІСТОРИЧНИЙ - результат відображення того чи іншого об'єкта у свідомості людини.

ПАМ'ЯТЬ ІСТОРИЧНА - здатність людської свідомості відтворювати минуле.

ПОВСЯКДЕННІСТЬ ІСТОРИЧНА - соціально-філософський термін, що позначає певний зріз взаємодії соціального простору й часу, сферу людської життєдіяльності, в процесі якої здійснюється безпосереднє і опосередковане (через предмети культури) спілкування людей.

РИСОРДЖИМЕНТО (італ. Risorgimento, букв. - відродження) - національно-визвольний рух італійського народу з кінця XVIII ст. до 1871 р. за возз'єднання країни проти австрійського гніту, встановлення республіканського устрою.

СЕРЕДОВИЩЕ ІСТОРИЧНЕ - сукупність суспільних, матеріальних, духовних умов існування людини, формування її діяльності. Як макросередовище охоплює всю суспільно-соціальну систему в цілому і зрештою є формою життєдіяльності людей, що історично розвивається.

УКЛАД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ - цілісна система відносин між людьми в процесі суспільного матеріального виробництва, яка утворює його суспільну форму.

ФУТУРОЛОГІЯ (від лат. futurum- майбутнє та грец. Logos-слово, вчення) - уявлення про майбутнє людства; галузь знань, що охоплює перспективи соціальних процесів. Термін «Ф.» запропонував у 1943 р. німецький соціолог О. Флехтхейм, маючи на увазі особливу «філософію майбутнього», що протистоїть ідеології та утопії.